

EKOLOGICKÉ A KRAJINNÉ DOPADY SUBURBANIZACE

Petra Pokludová

Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice

Abstrakt: *Krajina, ať už ji vnímáme z jakéhokoliv hlediska, potřebuje naši ochranu. Je naším kulturním dědictvím, tedy projevem naší osobité kultury, stejně tak, jako je tomu v každé jiné zemi. V současné době se odborníci zamýšlejí nad důsledky suburbanizace, a zatím v teoretické rovině se snaží jim předejít. Dřívější střeoevropské kontrastní rozdělení krajiny na sídla, pole a lesy je smazáváno. Budovy pronikají do polí i lesů. Vznikají tak neuspořádané amorfnní plochy, které nejsou ani sídly, ani přírodou a jež ztratily nejen ducha, ale i původní užitnou hodnotu. Příspěvek seznamuje se současnou situací v České republice vnímanou z pohledu ekologa.*

Abstract: *Landscape, perceived from any point of view, needs our protection. It's our cultural heritage, thus a manifestation of our distinct culture, just like in any other country. The experts are thinking deeply about the effects of suburbanization nowadays and are trying to prevent it at least in the theoretical levels. The former contrast division of landscape into settlements, fields and forests in Central Europe is vanishing. The buildings are penetrating into fields and forests. Thus creating amorphous dreary areas, that are not residences, nor natural objects and that lost not only its spirit but the original value. The report introduces us to the present situation in Czech Republic viewed from the ecological point of view.*

Klíčová slova: *suburbanizace, krajinná struktura, příměstská krajina*

Key words: *suburbanization, landscape structure, suburban landscape*

V posledních letech se u nás lidé začínají stěhovat z měst na venkov, nebo alespoň na okraj města, ve snaze bydlet ve zdravějším prostředí. Pokud se tedy stěhují na okraj města, dochází k procesu suburbanizace. Města se prostorově rozrůstají do okolní přírodní a venkovské krajiny, vznikají nové příměstské zástavby a satelitní městečka. To s sebou nese mimo jiné i negativní environmentální a ekologické důsledky. Staví se samostatné rodinné domy, ale i různé sklady nebo podniky. Dnes je možnost postavení si vlastního domku mnohem realizovatelnější než dříve. Život z centra města se tak postupně přesouvá na jeho periferii. Větší koncentraci obyvatel provází otevírání nových obchodů a jiných zařízení na okraji města. Navíc se na okrajích měst rozmohlo i vystavování obrovských hypermarketů s velikostně jim odpovídajícími parkovišti. Lidé bydlící ve městě dojíždějí na jeho periferii nakoupit do hypermarketů, a to nejčastěji každý svým osobním automobilem. Podobná situace nastává při dojíždění lidí z příměstské zástavby do centra za prací. Zhoršuje se tak kvalita životního prostředí. Často vznikají dopravní zácpy, zvýší se hluchnost a produkce emisí. Ke snížení těchto nežádoucích faktorů by mohla přispět kvalitní veřejná doprava. Ta však není efektivní v místech, kde je hustota obyvatel nízká. Také výstavba na greenfields není příliš pozitivním jevem. Dochází k zástavbě nových pozemků, aniž by se projevila snaha řešit využití opuštěných objektů ve městě brownfields. [1]

Obr. 1 MexicoCity

Způsobů, jak můžeme vnímat krajinu, je velmi mnoho. Co si člověk pod pojmem "krajina" představí, určitě z velké části záleží na tom, kde a jak vyrůstal, ale také na druhu jeho vzdělání. Pro každého může to samé slovo znamenat něco trochu jiného a různé profese mohou mít ke krajině odlišný vztah.

Samotný pojem krajina je u nás v současné době nejčastěji synonymem veškeré kulturní krajiny. [1]

Celkový vzhled krajiny, její potenciál, možnosti a způsoby ve využívání a další vlastnosti jsou výsledkem dlouhodobého vývoje přírodních složek a antropogenních vlivů. Uspořádání složek v krajině, prvků a vazeb mezi nimi je označováno jako krajinná struktura.

Horizontální struktura krajiny, vlastně ta prostorová struktura, je neustále narušována v důsledku přírodních i antropogenních vlivů a tím se zvyšuje její heterogenita. Přesto se krajina v každém časovém okamžiku nachází ve stavu dynamické rovnováhy. Tento vysoce heterogenní systém můžeme podle procesní závislosti na základních charakteristikách prostředí a na lidské populaci zjednodušeně rozčlenit dle Löwa do tří základních systémových vrstev (subsystémů):

- **primární krajinný subsystém** je tvořen prostorově funkčními danostmi, které se řídí ryze přírodními zákonitostmi a vztahy (tzn. bez vlivu člověka)
- **sekundární krajinný subsystém** je prostorově funkčním vyjádřením, člověkem vytvářených systémů. Projev tohoto subsystému vytváří v krajině nejvýraznější vrstvu, tzv. sekundární krajinnou strukturu
- **terciární krajinný subsystém** je prostorově funkčním vyjádřením lidských představ o vnímané realitě. Řídí se ryze psychologickými a sociologickými zákonitostmi (jako je např. obytnost krajiny, její vzhled, citové vazby na krajinu, rekreace v krajině apod.). Tento subsystém v krajině vytváří často skrytou, zato ale vždy reálně existující terciární krajinnou strukturu. [2]

Příměstská krajina

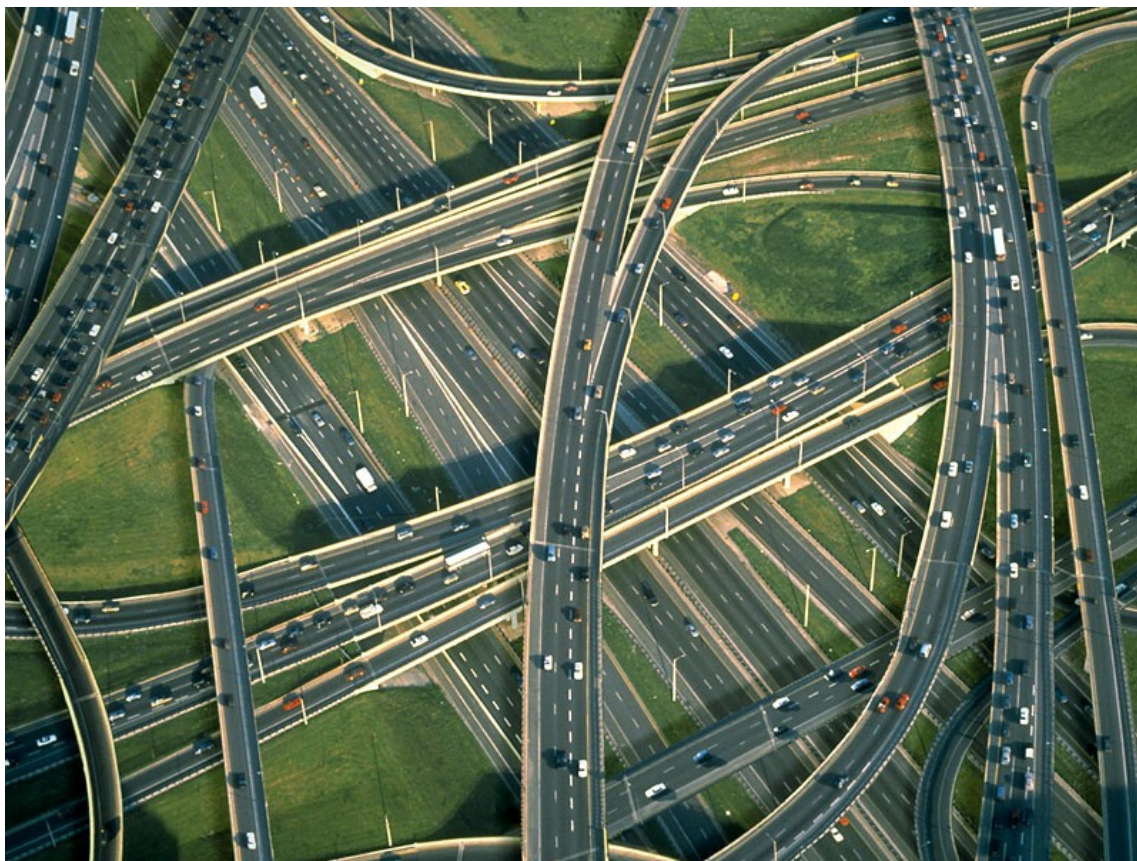
Současnost nám přináší celou řadu změn, které jsou mimo jiné výrazem formování nových parametrů a kritérií ve využívání krajiny. Z pohledu dnešního vývoje krajinné struktury ČR prochází dynamickou transformací zejména oblast krajinného typu kterou označujeme jako příměstskou krajinu – ta vlastně tvoří zónu přechodu mezi městem a volnou krajinou. Tuto oblast významně zasahují především projevy toho co krajinu ohrožuje nejvíce. [2]

Obr. 2: Suburbanizace v České republice - Brno - Česká

Co v současnosti krajinu nejvíc ohrožuje?

Především to, čemu dnes říkáme suburbanizace. Města se prostorově rozrůstají do okolní přírodní a venkovské krajiny, vznikají nové příměstské zástavby a satelitní městečka. Staví se samostatné rodinné domy, ale i v nemalém měřítku i různé sklady, logistická centra, nebo jiné podniky. U nás se satelitní městečka svobodně rozplizují do krajiny. Vzniká něco, co není městem, ale zároveň není ani přírodou. Krajinu v okolí velkých měst navíc stále víc protínají betonové tepny, po kterých se sice můžeme přesunovat, ale v krajině zejména dálnice fungují jako neprostupné zdi. Krajina je svázaná sítí různých komunikací, které se sice stavějí pro momentální užitek, a rozhodně ne pro krásu a tím krajina degraduje a vytrácí se z ní přírodní i estetické hodnoty. [3]

Obr. 3 Křižovatka v suburbánní zóně, USA

Vlivem „obohacení“ o nové obchodně - komerční prvky a nové obytné zóny dochází tedy k rozsáhlé antropogenní přeměně příměstské krajiny, kde nezanedbatelný vliv tvoří dopravní krajinytvorné pochody.

Výrazněji se rozvoj některých koncentrovaných forem suburbanizace v ČR prosazuje od 2. poloviny 20. století. Morfologicky a sociálně ekonomicky se česká periferní urbánní i suburbánní venkovská krajina transformuje po vzoru mnoha západoevropských zemí, avšak s touto výjimkou, že krajinytvorné pochody které v ní probíhají mají větší dynamiku vývoje v čase.

V souvislosti s transformací ekonomického prostředí ČR Přinesla uplynulá 90. léta 20. století také poměrně rozsáhlou transformaci tradiční průmyslové funkce krajiny. Kromě změny krajinných průmyslových struktur ve vnitřních městech řady našich sídel, tak i na jejich periférii, se v posledních letech stále častěji začínají v periferní urbánní krajině prosazovat nové průmyslové zóny. Život se z centra města postupně přesouvá na jeho periférii. Zatímco města stagnují a rozlézají se do krajiny a vesnice v blízkosti měst rostou, vzdálený venkov se vyklidňuje. S tímto trendem se setkáváme v celé Evropě. [2] Tímto nám, vzniká jev který nazýváme „vnitřní periferie“ typická jsou třeba některá území Vysočiny.

Venkov si může vybrat ze dvou cest: buď půjde cestou obnovy, nebo rozvoje. Za rozvoj většinou pokládáme to, že vesnice se stále více bude podobat městu. Obnova pak znamená, že venkov naváže na své staré tradice.

Krajina je dnes považována za něco hrozně levného , něco co je vlastně zadarmo, ale naše závislost na ní se bude v budoucnosti stále zvyšovat. Kvalita každodenního života závisí také na tom, abychom mohli chodit podél řek, poslouchat ptáky a relaxovat. Důležitější je mít kam chodit každé odpoledne na procházku se psem, než jednou do roka strávit pár týdnů na

dovolené v cizině. I proto by nás mělo vše, co souvisí s krajinou, v tomto případě její znehodnocování suburbanizací zajímat. [3]

Literatura

- [1] *Krajina jako kulturní fenomén*, (2006), <http://irka.blog.cz/0604/krajina-jako-kulturni-fenomen>
- [2] LÉTAL, A., SMOLOVÁ, I., SZCZYRBA, Z., *Transformace příměstské krajiny*, Urbanismus a územní rozvoj – ročník IV – číslo 4/2001, UUR, Brno
- [3] CÍLEK, V., (2005) *O krajině, jabloni a stříbrném smrku*, Týdeník Český rozhlas, Praha

Tento příspěvek vznikl díky finanční podpoře Ministerstva pro místní rozvoj v rámci výzkumného projektu WB-20-05 „Suburbanizace – hrozba fungování malých měst“.

Kontaktní adresa:

Ing. Petra Pokludová
Fakulta ekonomicko-správní, Univerzita Pardubice, Studentská 95, 632 10 Pardubice
Tel. 466 036 238, e-mail: petra.pokludova@gmail.com
